

Aktuell ARBEIDS RETT

Utvalgte emner
for praktikere

Anne-Lise H. Rolland, Rune Lium,
Atle Sønsteli Johansen (red.)

AKTUELL ARBEIDSRETT

ANNE-LISE H. ROLLAND, RUNE LIUM OG
ATLE SØNSTELI JOHANSEN (RED.)

AKTUELL ARBEIDSRETT

UTVALGTE EMNER FOR PRAKTIKERE

© Gyldendal Norsk Forlag AS 2024
1. utgave, 1. opplag 2024

ISBN 978-82-05-60352-3

Omslagsdesign: Ellen Lorenzen
Layout: Bøk Oslo AS
Sats: HAVE A BOOK
Brødtekst: Minion Pro 10,5/15 pkt
Papir: 90 g Amber Graphic
Trykk: Mediehuset Andvord AS, Norge 2024

Alle henvendelser om boken kan rettes til
Gyldendal Akademisk
Postboks 6730 St. Olavs plass
0130 Oslo

www.gyldendal.no/akademisk
akademisk@gyldendal.no

Materialet i denne utgivelsen er vernet etter åndsverkloven. Uten uttrykkelig samtykke er eksemplarframstilling bare tillatt når det er hjemlet i lov eller avtale med Kopinor (www.kopinor.no).
Bruk av hele eller deler av utgivelsen som input eller som treningskorpus i generative modeller som kan skape tekst, bilder eller annet innhold, er ikke tillatt uten særskilt avtale.

Gyldendal vektlegger bærekraft når vi velger trykktjenester og papir. Ta godt vare på boken, og om du ikke lenger skal ha den, gjenvinn den på riktig måte.

Se www.gyldendal.no

Forord

Ideen til denne boka kom i forbindelse med LOs juridiske avdelings hundreårsjubileum i 2022. Behovet for kunnskap om arbeidsrettslige regler har ikke blitt mindre siden oppstarten i 1922 – mange spørsmål løses nå som da lokalt, i samarbeid mellom bedriftene og arbeidstakernes tillitsvalgte. Men mulighetene for å tilegne seg kompetanse er i dag både større og tilgjengelig for flere enn de var for hundre år siden, og mange personalledere og tillitsvalgte har i dag juridiske kunnskaper som tidligere var forbeholdt den juridiske eliten. De arbeidsrettslige spørsmål som boka behandler, er derfor ikke tilfeldig valgt, men tar utgangspunkt i arbeidsrettslige emner som mange tillitsvalgte og bedriftsledere er opptatt av, og som de møter i sin hverdag.

Boka er tredelt: I del 1 har vi samlet emner som angår tariffavtaler, i del 2 tar vi opp individuelle og lovbestemte rettigheter, og i del 3 har vi samlet emner som har å gjøre med Nav og sosiale rettigheter. Teksten er forsøkt tilrettelagt for ikke-jurister med en viss kompetanse i og interesse for arbeidsrett, men det er vårt håp at også jurister vil ha utbytte av boka.

Boka er basert på en tidligere paperbackversjon som ble trykket av LO, og som ikke har vært i ordinært salg. Manuset er imidlertid betydelig omarbeidet, og alle som har bidratt, fortjener en stor takk. En hjertelig takk rettes også til Ellen Krystad, Katrine Skinstad, Åsta Mari Aune og Valgerd Einarsvoll i Gyldendal Norsk Forlag for deres uvurderlige innsats med språkvask, kilde sjekk og korrektur.

Boka har tre redaktører, men den som i første rekke har drevet bokprosjektet fremover, er Anne-Lise H. Rolland. Det forklarer at hun nevnes først, og at redaktørene ikke listes opp alfabetisk, slik vanlig er.

Oslo, september 2024

Anne-Lise H. Rolland, Rune Lium og Atle Sønsteli Johansen

Innhold

DEL 1 TARIFFAVTALER	21
KAPITTEL 1 ETABLERING, ENDRING OG OPPHØR AV TARIFFAVTALER	22
<i>Atle Sønsteli Johansen</i>	
Innledning	22
Noen sentrale institusjoner ved tariffoppgjør	23
Det tekniske beregningsutvalg (TBU) og frontfagsmodellen	23
Riksmekleren	24
Arbeidsretten	25
«Det dobbeltsporede system»	25
Rikslønnsnemnda	26
Forbundsvis eller samordnede oppgjør	26
Oppsigelse av tariffavtalene, plassoppsigelse og plassfratredelse	27
Oppsigelse av tariffavtalene	27
Plassoppsigelse i uorganiserte virksomheter og bedrifter med «hengeavtale»	29
Riksmekleren nedlegger forbud mot arbeidsstans	30
Frontfagsmodellen og køprinsipp	30
Brudd i mekling – varsel om plassfratredelse	31
Hvem som omfattes av streiken – og konflikten omfang	32
Nyinnmeldte og utmeldte arbeidstakere og virksomheter	32
Lærlinger	32
Permitterte arbeidstakere	32
Sympatistreik	33
Arbeid i nødsituasjoner og dispensasjoner	33
Nedstengingsavtaler	34
Adgangen til permittering i forbindelse med arbeidskonflikt	34
Lønnsplikt og permittering	35
Streikebryteri	35
«Kolby-doktrinen»	35
«Wegner-doktrinen»	35
Tariffavtalen gjelder ikke under arbeidskonflikt	36
Streikebidrag/konfliktstøtte, dagpenger og ferieavvikling mv.	37
Streikevakter – instruks og oppgaver	37

Tidspunkt for generelle tillegg ved løsning etter streik	38
Inngrep i streik – tvungen lønnsnemnd	38
Valg av tariffavtale	40
Egne regler i hovedavtalene	40
Variasjon i innhold i tariffavtalene ut fra hvilken hovedorganisasjon bedriften er medlem av	41
Den faste tvistenemnd LO–NHO	42
Hvilke retningslinjer ligger til grunn for å avgjøre tariffavtalevalget?	42
Den faste tvistenemnd tar utgangspunkt i tariffavtalenes omfangsbestemmelser	43
Omfangsbestemmelsen skal tolkes på grunnlag av sin ordlyd, praksis og tariffhistorikken – som alminnelig tariffavtaletolkning	43
Ufravikelighet og uorganiserte	44
Litt om forholdet mellom Den faste tvistenemnd og Arbeidsretten	44
Litt om ettervirkning av tariffavtaler	46
KAPITTEL 2 ALLMENNGJØRING AV TARIFFAVTALER	49
<i>Håkon Angell</i>	
Etableringen av allmenngjøring – og minstelønn	49
Tariffnemndas praktisering av ordningen frem til i dag	50
«Det skulle lønne seg å være organisert og å kreve tariffavtaler»	50
Utstasjoneringsdirektivet som grense og mulighet	51
Prinsippet om at «samme arbeid på samme sted bør avlønnes på samme måte»	52
Minstelønn i EU	52
Vedtak fra Tariffnemnda	53
KAPITTEL 3 FREDSPLIKTEN	54
<i>Atle Sønsteli Johansen</i>	
Innholdet i og grunnlaget for fredsplikten	54
Fredsplikten er relativ. Eksempler på ulike aksjonsformer som kan være lovlige	55
Politisk streik	55
Sympatiaksjoner	57
Boikott som arbeidskamp	58
KAPITTEL 4 TOLKING AV TARIFFAVTALER	60
<i>Marit Håvemoen</i>	
Innledning	60
Generelle tolkningsprinsipper	61
Ordlyden	61
Systembetraktninger/kontekst	62
Tariffhistorikk	62
Praksis	63
Reelle hensyn	63
Klarhetskravet	63
Tolking av tariffavtaler der tariffavtaler henviser til lov	63
Tosporet system	64

Nærmere om bruken av lovtekster i tariffavtaler	64
Hvordan tolke tariffavtalen hvis loven endres etter at henvisningen er tatt inn i tariffavtalen?	65
Hva skjer når det blir vedtatt ny uforventet lovgivning i en tariffperiode?	66
KAPITTEL 5 TILLITSVALGTES STILLINGSVERN	68
<i>Elisabeth S. Grannes</i>	
Innledning	68
Hvem omfattes av oppsigelsesvernet etter Hovedavtalen?	69
Særskilt vern av de tillitsvalgte	69
Oppsigelse grunnet virksomhetens forhold	70
Oppsigelse grunnet tillitsvalgtes eget forhold	71
Egne regler om advarsel, oppsigelsesfrister og saksbehandling	73
KAPITTEL 6 TARIFFAVTALT PERMITTERING	75
<i>Anne-Lise H. Rolland</i>	
Hva betyr permittering?	75
Hvordan er permittering regulert?	75
Når kan en arbeidsgiver permittere?	76
Hovedavtalen og permittering	76
Hvordan vurderer Nav om det foreligger saklig grunn for permittering, slik at det innvilges dagpenger?	77
Hva med uorganiserte arbeidsgivere?	77
Arbeidsgivers varslingsplikt	78
Arbeidsgivers lønnsplikt	78
Trygdeytelser	79
Oppsigelsesfrister under permitteringen	79
Hva skal en domstol vurdere når det hevdes at en permittering er urettmessig eller utgjør en skjult oppsigelse?	80
KAPITTEL 7 ARBEIDSTID, GJENNOMSNIITTSBEREGNING OG OVERTIDSBETALING	82
<i>Andreas van den Heuvel og Jan Arild Vikan</i>	
Innledning	82
Arbeidstidsbegrepet og grensene for alminnelig arbeidstid	83
Hva er arbeidstid?	83
Reisetid – som hovedregel ikke arbeidstid	83
Pauser – som hovedregel ikke arbeidstid	85
Hva er alminnelig arbeidstid?	85
Grensene for den alminnelige arbeidstiden – etter loven	85
Passivt arbeid / beredskapsvakt	86
Belastende arbeidstidsordning?	86
Arbeidstidens lengde og plassering – etter et utvalg tariffavtaler	87
Gjennomsnittsberegning av arbeidstiden	89
Utgangspunkter – mer fleksible arbeidstidsordninger	89
Avtale om gjennomsnittsberegning mellom arbeidsgiver og arbeidstaker	89

Avtale om gjennomsnittsberegning av arbeidstiden mellom arbeidsgiver og arbeidstakernes tillitsvalgte i virksomhet som er bundet av tariffavtale – og etter søknad til Arbeidstilsynet	91
Overtidsarbeid og overtidsbetaling	92
Forskjellen på overtidarbeid og overtidsbetaling	92
Overtidsarbeid og overtidstillegg i et utvalg tariffavtaler	93
Hvordan kan man fremme krav om overtidsbetaling?	96
Ting som er viktig å huske på når det skal fremmes krav om overtidsbetaling	96
Tillitsvalgtes rolle – informasjon, avtalepart og bidragsyter til rettslige løsninger ...	99

DEL 2 INDIVIDUELLE OG LOVBESTEMTE RETTIGHETER – UTVALGTE EMNER .....

101

KAPITTEL 8 GRUNNBEMANNINGSLÆREN OG MIDLERTIDIG ANSETTELSE PÅ TILKALLING – NÅR HAR ARBEIDSTAKER KRAV PÅ FAST ANSETTELSE? .....

102

Alexander Lindboe og Anne-Lise H. Rolland

Innledning	102
Grunnbemanningslærens innhold og rettslige grunnlag	103
Grunnbemanningslæren supplerer arbeidsmiljøloven	103
Hovedregelen er fast ansettelse	104
Når kan det lovlig ansettes midlertidig?	104
Tilkallingsavtaler og midlertidige ansettelser	105
Bevissspørsmål	106
Nærmere om grunnbemanningslæren	106
Virksomhetsbegrepet	107
Hovedregel: Virksomheten er lik arbeidsgiver	107
Unntak: Virksomheten kan være både videre og snevrere enn den juridiske enheten	107
Ingen absolutte minstekrav	108
Kriteriene for anvendelse av læren	108
Vilkår 1: fast og stabilt arbeidskraftsbehov	108
Vilkår 2: tilknytningskravet	110
Vilkår 3: vesentlig ulempe for bedriften	111
Rettsvirkninger	112
Stillingsgrad og virkningstidspunkt	112
Arbeidstakerens krav på erstatning	112

KAPITTEL 9 DELTIDSANSATTES RETT TIL STILLING I TRÅD MED FAKTISK ARBEIDSTID .....

113

Silje Hassellund Solberg

Innledning	113
Tvister løses i første omgang av Tvisteløsningsnemnda	114
Vilkårene for rett til utvidet stilling	115

Krav om fast ansettelse i hele beregningsperioden	115
Krav om jevnlig merarbeid	116
Konsekvens av oppfylte vilkår: krav på stilling tilsvarende faktisk arbeidstid	124
Oppsummering og kort om forholdet til grunnbemanningslæren	125
KAPITTEL 10 ARBEIDSTAKERS OPPLYSNINGSPLIKT FORUT FOR ANSETTELSE	127
<i>Edvard Bakke</i>	
Innledning	127
Lovbestemte opplysningsregler og diskrimineringsvern	128
Likestillings- og diskrimineringsloven	129
Arbeidsmiljøloven	131
Arbeidstakers opplysningsplikt utenfor det lovregulerte området, som belyst av HR-2021-605-A	132
Innledning	132
Kort om saksforholdet	133
Høyesteretts vurderinger og avklaringer	133
Den konkrete avgjørelsen	134
KAPITTEL 11 NEDBEMANNING – UTVELGELSE OG SAKSBEHANDLING ...	136
<i>Elisabeth S. Grannes</i>	
Innledning	136
Saklighetsvurderingen	136
Saklighetskriteriet	136
Utvalgskrets	139
Utvalgsriterier og den konkrete utvelgelsen	140
Avtaler med de tillitsvalgte	141
Saksbehandlingen	141
KAPITTEL 12 HJEMMEKONTOR OG FJERNARBEID	144
<i>Lars Christian Fjeldstad og Lornts Nagelhus</i>	
Innledning	144
Forskriften	145
Innledning	145
Virkeområde	145
Skriftlig avtale	147
Arbeidsmiljøet. Hovedhensyn: Arbeidsgivers forpliktelser består uendret ved hjemmekontor	148
Internkontroll	150
Verneombud og arbeidsmiljøutvalg	150
Arbeidstilsynets kompetanse	151
Arbeidstid	151
Forsikringer	152
Yrkesskadeforsikring	152
Utvidet yrkesskadeforsikring, eventuelt kombinert med ulykkesforsikring ...	154
Lover og forskrifter som regulerer arbeidet, gjelder også i hjemmekontorsituasjonen	154

KAPITTEL 13 SYKMELDTE OG DERES STILLINGSVERN	156
<i>Jan Arild Vikan og Anne-Lise H. Rolland</i>	
Arbeidsgivers adgang til å gi oppsigelse ved sykdom	156
Oppsigelse i verneperioden	157
Oppsigelse utenfor verneperioden	160
Tilretteleggingspliktens rettslige grunnlag	162
Tilretteleggingspliktens omfang	163
Arbeidsgivers plikt til å kartlegge arbeidsevnen	163
Arbeidstakers medvirkningsplikt	164
Partenes plikter ved tilrettelegging	164
Typer tilrettelegging	164
Betydningen av Navs ordninger	167
 KAPITTEL 14 ANSATTES YTRINGSFRIHET OG LOJALITETSPLIKT	169
<i>Katrine Hellum-Lilleengen</i>	
Hva er ytringsfrihet og lojalitetsplikt?	169
Utgangspunktet: Ansatte kan ytre seg fritt på vegne av seg selv	170
Ansattes lojalitetsplikt kan begrense den ansattes ytringsfrihet	171
Verbale og ikke-verbale ytringer	172
Avveiningen mellom ytringsfriheten og lojalitetsplikten	172
Momenter i avveiningen	173
Oppsummering	186
 KAPITTEL 15 LØNNSTREKK OG KRAV OM TILBAKEBETALING AV LØNN	187
<i>Jan Arild Vikan</i>	
Rettslig grunnlag for tilbakesøking	187
<i>Condictio indebiti</i>	187
Arbeidsavtalen	189
Trekkgrunnlag	191
Arbeidsgiver har et rettslig grunnlag, men ikke rett til lønnstrekk	192
 KAPITTEL 16 PERSONVERN OG KONTROLLTILTAK	193
<i>Katrine Rygh Monsen og Silje Toseth</i>	
Innledning	193
Personvern	193
Hva er en personopplysning?	194
Når gjelder personopplysningsloven?	194
Behandling av personopplysninger på arbeidsplassen	194
Når har arbeidsgiver lov til å behandle personopplysninger?	195
Hvordan skal personopplysningene behandles? (Personvernprinsippene)	196
Kort om de ansattes rettigheter etter personopplysningsloven/GDPR	198
Rett til informasjon og innsyn (GDPR artikkel 13–15)	198
Retting og sletting (GDPR artikkel 16–17)	199
Tillitsvalgte innsyn i lønnsopplysninger	199
Innledende om innsyn i lønnsopplysninger	199

Nærmere om tariffavtale som behandlingsgrunnlag etter GDPR	199
Individuelle lønnsopplysninger i offentlige virksomheter	201
Kontrolltiltak	202
Innledende om reglene i arbeidsmiljøloven om kontrolltiltak	202
Når kan arbeidsgiver iverksette kontrolltiltak?	203
Krav til informasjon og drøfting	204
Eksempler på kontrolltiltak	205
Arbeidsgivers innsyn i ansattes e-post	205
Vilkår for innsyn	206
Fremgangsmåten ved innsyn	207
Sletting av opplysninger når arbeidsforholdet opphører	208
Kameraovervåking	209
KAPITTEL 17 LÆRLINGERS ARBEIDSRETTLIGE STILLING	211
<i>Rune Lium</i>	
Innledning	211
Ingen har rett på lærlingplass	211
Lærlinger er arbeidstakere, men med mange særreguleringer	212
Lærlingers lønn	214
Lærlingers stillingsvern	215
Lærlingen har ikke krav på fast ansettelse	218
Permittering	218
Lærlinger omfattes normalt ikke av streik	219
KAPITTEL 18 ARBEIDSMILJØLOVENS REGLER OM SUSPENSJON	220
<i>Karl Inge Rotmo</i>	
Innledning	220
Arbeidsmiljølovens regler om suspensjon	221
Vilkårene for bruk av suspensjon	221
Saksbehandling ved suspensjon	224
Drøftingsplikt	224
Formalkrav som ved oppsigelse	226
Ingen rett til å stå i stilling	227
Ingen spesialbestemmelse om gyldighetsøksmål ved formuriktighet	227
Krav til løpende vurdering av suspensjonens lengde	227
Formålet med suspensjon og arbeidsgivers handlingsplikt/bevisplikt og bevisadgang	228
Unntaksvis anledning til å suspendere utover tre måneder	229
Forvaltningslovens krav til saksbehandling ved suspensjon i kommunal sektor	230
Rettsvirkningen av en urettmessig suspensjon	230
KAPITTEL 19 FORHANDLING AV SLUTTAVTALER	232
<i>Mette Stavnem Hovik og Øyvind Baldersheim</i>	
Innledning	232
Forhandlinger etter arbeidsmiljøloven § 17-3	232
Hva er en sluttavtale?	233

De enkelte elementene i en sluttavtale	234
Partene i avtalen	234
Bakgrunnen for avtalen	235
Avslutning av arbeidsforholdet	236
Ytelser etter arbeidsavtalen	236
Sluttvederlag	237
Forholdet til Nav	238
Sykepenger	238
Dagpenger	238
Rehabiliteringspenger	239
Oppreisningserstatning	239
Andre ytelser	239
Kostnader til juridisk bistand	240
Sluttattest	240
Personopplysninger og e-postkasse	241
Informasjon og omtale	241
Konfidensialitet	242
Endelig opphør	242
Andre forhold	243
Grunnlag for å sette sluttavtaler til side	244
Ugyldig sluttavtale	244
Reklassifisering av sluttavtale	245
KAPITTEL 20 OPPHAVSRETT I ARBEIDSFORHOLD	246
<i>Lars Christian Fjeldstad</i>	
Innledning	246
Opphavsrett	246
Arbeidstakere	246
Kort om åndsverk og kravet om originalitet	247
Enerett til å råde over åndsverket	247
Utgangspunkt for ervervelse	247
Opphavsrett – oppdragstakere	250
Patent	251
KAPITTEL 21 AVSKJED AV STATSANSATT	255
<i>Rune Lium</i>	
Innledning	255
Rettsvirkningen av en avskjed av en statsansatt	257
Saksbehandlingen	257
Vilkårene for avskjed	259
Krav om grov uforstand eller grovt pliktbrudd	259
Gjentatte krenkelser av tjenesteplikter	260
Skriftlig advarsel	261
Handlinger utenfor tjenesten	262
Umoralske handlinger og handlinger som krenker andre uten å være straffbare	263

Arbeidsgiver kan velge ikke å gå til avskjed	264
Virkningen av ulovlig avskjed	265
KAPITTEL 22 SEKSUELL TRAKASSERING	267
<i>Tina Storsletten Nordstrøm og Nina Odberg</i>	
Fremveksten av et rettslig vern mot seksuell trakassering	267
Forbudet mot seksuell trakassering	268
Innholdet i forbudet etter likestillings- og diskrimineringsloven	268
Praksis fra Diskrimineringsnemnda	271
Delt bevisbyrde	272
Arbeidsgiverens forebyggings- og håndteringsplikt	274
Plikten er todelt	274
Nærmere om forebyggingsplikten	275
Nærmere om håndteringsplikten	277
Rettsvirkninger, håndheving og erstatningsansvar	278
Håndheving av reglene	278
Erstatningsansvar som følge av seksuell trakassering	279
Erstatningsansvar som følge av arbeidsgiverens brudd på forebyggings- og håndteringsplikten	280
Utmåling av erstatning	281
Praktiske tips ved håndtering av slike saker	282
Råd du som tillitsvalgt kan gi til en som har blitt utsatt for seksuell trakassering	282
Råd til tillitsvalgte som skal håndtere saker om seksuell trakassering	283
Råd til tillitsvalgte som skal håndtere oppsigelsessaker på grunn av seksuell trakassering	284
KAPITTEL 23 NÅR ER REISETID ARBEIDSTID?	286
<i>Nina Kroken</i>	
Definisjonen av arbeidstid	286
Ufravikelig definisjon – det er enten arbeidstid eller hviletid	286
Felleskapsrettslig – likt i hele EU/EØS	286
Definisjonen av arbeidstid – en vurderingsnorm	287
Rikholdig praksis fra EU-domstolen og EFTA-domstolen	287
Rettsanvendelsen i rettspraksis – definisjonen av arbeidstid på reise	287
Arbeidstidsdefinisjonens tre elementer anvendt på arbeidsrelaterte reiser	288
1. Arbeidstaker må utføre sine arbeidsoppgaver eller plikter innenfor rammene av arbeidsforholdet	288
2. Arbeidstaker må stå til arbeidsgivers disposisjon – «autoritetsvilkåret» ...	289
3. Arbeidstaker må arbeide	289
Noen avklaringer fra rettspraksis	290
Irrelevant når på døgnet reisen gjennomføres	290
Irrelevant hvor ofte en ansatt reiser	290
Ikke krav til aktivt arbeid	290
Den «nødvendige reisetid»	291
Betydningen av «ytre kjennetegn»	291

Reiser innenfor og utenfor EØS	291
Utgangspunktet for reisen – hjem eller fast/sedvanlig arbeidssted	291
Opphold på hotell eller i annen innkvartering	292
Styringsrett under reisen	292
Godtgjørelse	292
KAPITTEL 24 IDRETTSUTØVERES ARBEIDSRETTSLIGE STILLING	294
<i>Line Ottersen Dahlberg</i>	
Innledning	294
Arbeidstaker eller oppdragstaker?	294
Arbeidsgiverbegrepet i idretten	295
Amatør eller profesjonell idrettsutøver?	295
Litt om tariffavtalen	296
Standardavtaler innen fotball, håndball og ishockey	297
Midlertidige avtaler	297
Opphør av arbeidsforhold	298
Notodden-dommen	298
Hovedregel og unntak	299
Krav om varsel	299
Justering av lønn ved opp- eller nedrykk	299
Rettigheter ved skade og sykdom	300
Lønn under sykdom og svangerskap	300
Yrkesskade	300
Andre forsikringer	301
Tvisteløsning	301
Typiske problemstillinger	301
KAPITTEL 25 AKAN	303
<i>Fredrik Wildhagen</i>	
Innledning	303
Akan – særlig om de tillitsvalgtes rolle	303
Rusmisbruk, Akan og oppsigelse	304
Når kan et rusproblem innebære brudd på arbeidsavtalen?	305
Kort om drøftelsesmøte	305
Kan rusmisbruk anses som en «sykdom» med særskilt stillingsvern og krav om tilrettelegging?	306
Er arbeidsgiver forpliktet til å tilby Akan-avtale som alternativ til oppsigelse?	306
KAPITTEL 26 ERSTATNINGSKRAV I ARBEIDSFORHOLD MOT DAGLIG LEDER OG STYREMEDLEMMER	308
<i>Fredrik Jadar</i>	
Innledning	308
Ansvar for daglig leder og styremedlemmer krever skyld og er regulert i aksjeloven	309
Ansvar for arbeidsgiver er et objektivt ansvar	309

Hva er skyld?	310
Ikke all kritikkverdig opptreden leder til ansvar (terskel)	310
Hvor ligger tersken for erstatningsbetingende skyld i arbeidsforhold?	311
Momenter og typetilfeller	311
Forsettlig brudd på arbeidsmiljøloven leder alltid til ansvar	312
Uerfarenhet og manglende personlige forutsetninger	312
Manglende kunnskap om arbeidsmiljøloven, ferieloven mv.	313
Brudd på klare, uklare, vanskelige eller sterkt vurderingspregede regler	314
Fraværende eller sviktende saksbehandling	316
Særlig om saksbehandlingen ved nedbemanningsoppsigelser	317
Delegering av arbeidsgiverpliktene i store og mellomstore bedrifter – HR-sjef og økonomisjef	318
Bevisbyrde	319
Øvrige vilkår – økonomisk tap og årsakssammenheng samt noen praktiske problemstillinger	320
Bør det anlegges sak?	320

DEL 3 NAV OG SOSIALE RETTIGHETER .....

323

KAPITTEL 27 RETT TIL PERMISJON VED OMSORG AV PERSONER SOM HAR BEHOV FOR TILSYN .....

324

Yvonne Evensen

Innledning	324
Permisjonsrett ved barns sykdom i henhold til arbeidsmiljøloven § 12-9	324
Permisjonsrett for omsorg til voksne etter arbeidsmiljøloven § 12-10 annet ledd	325
Bakgrunn	325
Lovfesting av rett fremforhandlet i tariffavtale	326
Permisjon uten kompensasjon	326
Personkrets	327
Hvilket behov permisjonen skal dekke	327

KAPITTEL 28 YTELSER FRA NAV MENS MAN ER I ET ARBEIDSFORHOLD .....

329

Imran Haider

Innledning	329
Kapittelets omfang	330
Dagpenger	330
Særlig om sluttpakker	331
Dagpenger og permittering	332
Sykepenger	333
Om sykeoppfølging	334
Særlig om sluttpakker	335
Sykepenger og permittering	335
Endringsforslag og forholdet til tariffavtalte sykelønnsordninger	336
Arbeidsavklaringspenger	336
Særlig om sluttpakke ved langvarig sykdom	338

Uføretrygd	339
Inntekt ved siden av uføretrygd	340
Særlig om sluttpakker ved uføretrygd	341
Andre særlige regler for tilleggsordninger	341
Andre ytelser etter folketrygdloven	341
EØS-samarbeidet og andre internasjonale avtaler	342
Enkelte generelle spørsmål	343
Klage- og ankeordningen	343
Utbetaling og etterbetaling	344
Endring av vedtak til ugunst og tilbakebetalingskrav	345
Avsluttende merknader	347

KAPITTEL 29 YRKESKADE OG YRKESYKDOM .....

Lars Olav Skårberg

Innledning	348
Regelverket	348
Tariffavtalt yrkesskadedekning	349
Hva er en yrkesskade?	350
Oversikt	350
Bedriftsvilkårene	351
Skade og sykdom som regnes som arbeidsulykke	351
Sykdom som regnes som yrkessykdom	353
Sikkerhetsventilen	353
Erstatningsutmålingen ved yrkesskedeforsikring	353
Krav om årsakssammenheng	356
Krav til bevis	358
Hvem skademelding og krav skal sendes til	361
Redusert erstatning når arbeidstakeren er skyld i skaden	362
Foreldelse av erstatningskrav	362
Meldefrister	363
Uenighet med Nav eller forsikringsselskapet	364
Hva gjør advokater i yrkesskadesaker?	365
Hva kan tillitsvalgte bistå med i yrkesskadesaker?	366

KAPITTEL 30 PRAKTISKE RÅD OG TIPS TIL TILLITSVALGTE VED BEHANDLINGEN AV ARBEIDSSKADER .....

Hilde Anghus og Faruk Resulovic

Viktig å huske på for å få godkjent yrkesskaden	368
Detaljert og grundig beskrivelse av skadehendelsen	368
Tidsbegrenset meldingsfrist	369
Skademelding til yrkesskedeforsikringsselskapet	370
Viktig å huske på ved tariffavtalt yrkesskadedekning	370
Yrkessykdommer – oversikt over arbeidsgivers forsikringsselskaper	371
Arbeidsgivers valg av forsikringsselskap og forsikringsdekninger	371
Viktig å huske på ved årsaksvurderingen	373
Bevisikring av skriftlig, tidsnær dokumentasjon	373

Innsyn i egen journal	373
Korrekt informasjon ved yrkessykdommer	374
Arbeidstilsynet	374
Valg av spesialist	374
Erstatningsutmålingen	375
Inntektstapet	375
Utgifter til arbeid i hjemmet	376
Når bør saken sendes til juridisk avdeling i LO – når bør advokat kontaktes?	377

KAPITTEL 31 EN KORT OVERSIKT OVER REGLENE OM

ALDERSPENSJON	378
----------------------------	-----

Imran Haider

Innledning	378
Folketrygdens alderspensjon	379
Innledning	379
Gammel ordning og revidert ordning	379
Ny ordning	380
Privat tjenestepensjon	381
Avtalefestet pensjon (AFP) i privat sektor	383
Offentlig tjenestepensjon	384
Avtalefestet pensjon (AFP) i offentlig sektor	386

KAPITTEL 32 LØNSSKRAV VED ARBEIDSGIVERS KONKURS –

LØNSSGARANTIORDNINGEN	388
------------------------------------	-----

Nina Kristiansen Wærnhus

Innledning	388
Hva og hvem dekker lønnsgarantiordningen?	388
Prosedyren før konkursåpning	389
Etter at konkurs er åpnet – søknad til lønnsgarantiordningen	391
Praktiske råd til tillitsvalgte	391

LITTERATUR OG VIDERE LESNING	393
---	-----

OM FORFATTERNE	395
-----------------------------	-----

LOVER OG FORSKRIFTER	401
-----------------------------------	-----

DOMMER	408
---------------------	-----

STIKKORD	412
-----------------------	-----